

norden

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Hankintojen ympäristöystävällisyydellä on merkitystä!

Hyviä esimerkkejä Pohjoismaista

Sisällysluettelo

Hankintojen ympäristöystävällisyydellä on merkitystä! ..3	
Mitä ympäristöä säästävillä hankinnoilla voidaan saavuttaa?	5
Ympäristöautoilla säästöjä ja ympäristöhyötyjä	6
Ympäristösertifioituja hankintoja	9
Eläinten kohtelu paremmaksi ja kuljetukset lyhyemmiksi	10
Ilmastoa säästäviä kokouksia	13

Ympäristömerkittyjä lampputa	14
Virtuaalipalvelimia Kööpenhaminassa	17
Ympäristöä säästävää tietotekniikkaa	18
Ympäristövaatimuksia kautta linjan	20
Ympäristövaatimukset markkinoiden näkökulmasta ..	21
Ympäristöä säästävien hankintojen edellytykset	22
Lisätietoja	24

Ympäristöä säästävät hankinnat muutosvoimana Hyviä esimerkkejä Pohjoismaista

ANP 2009:737

© Pohjoismaiden ministerineuvosto, Kööpenhamina 2009

ISBN 978-92-893-1891-4

Paino: Scanprint

Kansi: Par No 1

Ulkoasu: Par No 1

Kannen valokuva: Joakim Ståhl, Future in Mind

Teksti: Mattias Ståhl, Future in Mind

Suunnittelu: Mattias Ståhl, Joakim Ståhl, Future in Mind

Valokuvat: Joakim Ståhl s. 2, 3, 4, 9, 12, 15, 19, 20,

Uli Deck/Scanpix s. 6,

Tomas Oneborg/Scanpix s. 8, Jurek Holzer/Scanpix s. 16

Painos: 2000

Painettu ympäristöä säästävälle paperille, joka täyttää pohjoismaisen Joutsenmerkin kriteerit.

Julkaisua voi tilata osoitteesta www.norden.org/order. Muita

julkaisuja on osoitteessa www.norden.org/publikationer.

Printed in Denmark

Pohjoismaiden ministerineuvosto Pohjoismaiden neuvosto

Store Strandstræde 18

DK-1255 København K

Puh. (+45) 3396 0200

Faksi (+45) 3396 0202

Store Strandstræde 18

DK-1255 København K

Puh. (+45) 3396 0400

Faksi (+45) 3311 1870

www.norden.org

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö on yksi maailman laajimpia alueellisia yhteistyömuotoja. Yhteistyön perustana on maantieteellinen, historiallinen ja kulttuurinen yhteenkuuluvuus, ja sen piiriin kuuluvat Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska sekä itsehallintoalueet Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään politiikan, talouden ja kulttuurin aloilla tärkeänä osana eurooppalaista ja kansainvälistä yhteistyötä. Pohjoismaisen yhteisön tavoitteena on vahva Pohjola vahvassa Euroopassa.

Pohjoismainen yhteistyö pyrkii vahvistamaan pohjoismaisia ja alueellisia etuja ja arvoja globaalissa maailmassa. Maiden yhteiset arvot lujittavat osaltaan Pohjolan asemaa yhtenä maailman innovatiivisimmista ja kilpailukykyisimmistä alueista.

Hankintojen ympäristöystävällisyydellä on merkitystä!

”Huomispäivän maailma syntyy tämän päivän ratkaisuksista.”

Lampuilla ei maailmaa pelasteta, mutta kun julkinen sektori valitsee oikeanlaisia lamppeja, vaikutukset voivat olla melkoiset. Ympäristönäkökohtien huomioon ottaminen julkisissa hankinnoissa vähentää ympäristövaikutuksia ja näyttää tietä kohti entistä kestävämpää yhteiskuntaa.

Ympäristö- ja yhteiskuntavastuu ovat Pohjoismaiden julkisen sektorin tärkeysjärjestyksen kärjessä. *Sustainable Society Index 2008* -raportin mukaan kolme neljästä maailman johtavasta kestävästä kehityksen maasta onkin Pohjoismaita.

Julkiset hankinnat ovat yksi julkisen sektorin tärkeimmistä kestävästä kehityksen ohjauskeinoista. Pohjoismaat ovat jo nykyisin hyviä asettamaan ympäristövaatimuksia, mutta parantamisen varaa on yhä kosolti. Pohjoismaiset hankintayksiköt ostavat tavaroita ja palveluita noin 120 miljardilla eurolla joka vuosi. Tiukat ja asianmukaiset ympäristövaatimukset vähentävät ympäristökuormitusta, tehostavat luonnonvarojen käyttöä ja kasvattavat ympäristömyötäisten tuotteiden ja palveluiden tarjontaa.

Tässä esitteessä annetaan hyviä esimerkkejä ympäristönäkökohtien huomioon ottamisesta Pohjoismaiden julkisissa hankinnoissa. Toivottavasti ne innostavat ja kannustavat yhä useampia päättäjiä ja hankintayksiköitä jatkamaan ympäristövaatimusten asettamista.

Nykymaailmaa hallitsevat kestämaton kulutus sekä luonnonvarojen riisto, ja saamme toistuvasti varoituksia tulvista, kalakantojen pienentymisestä sekä terveydelle haitallisista kemikaaleista. Tämän vuoksi onkin tärkeää nähdä muutoksen mahdollisuudet.

Ympäristöä säästävät julkiset hankinnat ovat muutosvoima! Niiden avulla ympäristökuormitus vähenee, kansalaisten verorahoja käytetään vastuullisesti ja julkishallinnon voidaan osoittaa kulkevan kestävästä kehityksen etulinjassa.

Haaste on suuri, mutta kaikki voivat osaltaan edistää kestävästä kehitystä tekemällä fiksua hankintoja.

Onnea matkaan!

Mitä ympäristöä säästävillä hankinnoilla voidaan saavuttaa?

Vähintään 50 prosenttia Euroopan julkisista hankinnoista on oltava ympäristöä säästäviä vuoteen 2010 mennessä. Tavoitetta on kuitenkin tiukennettava, jos halutaan saavuttaa pitkän aikavälin tavoitteet hiilidioksidipäästöjen leikkaamisesta 20 prosentilla ja uusiutuvan energian osuuden kasvattamisesta 20 prosentilla vuoteen 2020 mennessä. Keinoja ja tietoa on, ja markkinoilla on kysyntää entistä tiukemmille ympäristövaatimuksille.

Laadulliset ympäristövaatimukset vähentävät ympäristökuormitusta monin tavoin. Muutamat tämän esitteen esimerkeistä keskittyvät energian ja polttoaineiden käytön tehostamiseen, ja tulokset ovat selkeitä ja mitattavissa. Muut esimerkit liittyvät kemikaalien käytön vähentämiseen, eläinten kohtelun parantamiseen sekä organisaatioiden ympäristömyötäisyyteen.

Tässä on muutamia esimerkkejä hyödyistä ja mahdollisuuksista, joita esitteessä mainitut hankinnat ovat auttaneet saavuttamaan:

Turun kaupunki on asettanut valaistusta ja toimistolaitteita koskevat ympäristövaatimukset, joilla voidaan vähentää sähkönkulutusta noin 50 prosenttia. Jos vaatimuksia noudattaisi koko EU, käyttökustannukset puolittuisivat ja hiilidioksidipäästöt vähenisivät noin 15 miljoonaa tonnia vuodessa. Jos koko maailma käyttäisi kaikkein energia- tehokkaimpia lamppeja, hiilidioksidipäästöt vähenisivät noin 190 miljoonaa tonnia, mikä vastaa noin viidennestä Euroopan hiilidioksidipäästöjen vähentämisen 2020-tavoitteesta.

- Jos koko Euroopan julkinen sektori noudattaisi Tanskan ympäristöministeriön autoille asettamia vaatimuksia, hiilidioksidipäästöt vähenisivät noin 100 000 tonnia vuodessa. Käyttö- ja polttoainekustannukset taas pienenisivät kolmanneksen. Jos kaikki Euroopassa myytävät autot täyttäisivät samat vaatimukset, hiilidioksidipäästöt vähenisivät 220 miljoonaa tonnia, mikä vastaa runsasta viidennestä Euroopan 2020-tavoitteesta.
- Jos kaikki Euroopassa hankittavat atk-laitteet olisivat Ruotsin hallinnonkehittämisykeskus Vervan ja Kööpenhaminan kunnan esimerkin mukaisia, energiankulutus voisi vähentyä noin 30 terawattituntia. Tämä vastaa noin neljää ydinreaktoria.
- Jos Pohjoismaiden kaikilla kunnilla olisi yhtä tehokas palvelinkeskus kuin Kööpenhaminan kunnan nykyinen, toimintavarmuus paranisi, käyttö- ja palvelukustannukset pienenisivät ja hiilidioksidipäästöt vähenisivät noin 160 000 tonnia.

Ympäristöautoilla säästöjä ja ympäristöhyötyjä

Tanskan ympäristöministeriö sekä valtion ja kuntien yhteishankintayhtiö SKI ovat yhdessä määritelleet autoille ympäristövaatimukset. Niiden ansiosta hiilidioksidi- ja hiukkaspäästöt vähenevät ja käyttökuks-tannukset pienenevät kolmanneksen.

Kilpailutus koski ympäristöministeriön virka-autoja, mutta sopimusta voidaan soveltaa koko Tanskan julkishallinnossa. Ympäristövaatimusten lisäksi ympäristöministeriö laati myös ekologista autoilua koskevan tiedotusaineiston, johon tilaajat voivat tutustua.

Vaatimukset kohdistuvat paitsi ympäristöasioihin myös turvallisuuteen. Dieselautoissa on oltava hiukkassuodatin, ja henkilöautojen kilometrikohtaiset hiilidioksidipäästöt voivat olla enintään 140 grammaa. Ympäristöministeriön hiilidioksidipäästöt vähenevät näin noin yhdellä tonnilla ajoneuvoa kohden vuodessa. Käyttö- ja polttoainekustannusten arvellaan lisäksi pienentyvän noin kolmanneksen.

– Suurena haasteena oli vaatimusten lainmukaisuuden varmistaminen. Helppoa taas oli se, että kilpailutukseen osallistui monia osapuolia mutta päävastuu oli vain yhdellä, toteaa päällikkö Søren Jensen ympäristöministeriöstä.

Kilpailutuksen onnistumisen kannalta oli ratkaisevaa se, että vaatimuksiin saatiin sisällytettyä sekä tiukat turvallisuusvaatimukset että vähäinen polttoaineenkulutus.

– Kävimme hankintaprosessin aikana hyvää vuoropuhelua autoalan kanssa ja opimme paljon uutta. Päätimme tietoisesti asettaa ympäristövaatimukset kohtuullisiksi, mutta saamamme hyvän palautteen perusteella aiomme pikimmiten kiristää päästövaatimuksia, Jensen sanoo.

Ympäristöministeriö aikoo nyt hyödyntää kilpailutusprosessista saatuja tietoja ja kokemuksia ja toteuttaa ympäristöautoja koskevan kansallisen puitekilpailutuksen. Sen myötä kaikki hankintayksiköt voivat käyttää samaa puitesopimusta.

– Kun sopimukset uudistetaan, aiomme tiukentaa ympäristövaatimuksia entisestään. Autojen mahdollisuudet ja tekniikka kehittyvät nopeasti, joten uusia vaatimuksia mukautetaan tältä pohjalta, Søren Jensen sanoo.

Ratkaisevaa kilpailutuksen lopputuloksen kannalta

- Yhteistyö SKI:n kanssa
- Vaatimusten yhteensopivuus lainsäädännön kanssa
- Hankintojen ympäristönäkökohtien painottaminen organisaatiossa
- Talous- ja ympäristöedut

Kehittämismahdollisuuksia

- Samojen vaatimusten sisällyttäminen kansalliseen puitesopimukseen
- Ekologisen ajotavan edellyttäminen omassa organisaatiossa
- Markkinoilla jo valmius entistä tiukempiin hiilidioksidivaatimuksiin

Ympäristösertifioituja hankintoja

Norjan Nordlandin maakunnan poliitikkojen tavoitteena on olla ympäristöalan edelläkävijöitä. Nordlandin korkein paikallispoliittinen elin eli maakuntavaltuusto päättikin vuonna 2005, että maakunnan hankintatoimi sertifioitaisiin ISO 14001-standardin mukaisesti. Sertifiointi toteutettiin vuonna 2007, ja hankintatoimi sai sertifiointin joulukuussa.

Nordlandin maakunnan hankintatoimi on kehittänyt toimintaansa ryhtymällä vaatimaan kaikilta toimittajiltaan ISO 14001 -standardin, norjalaisen Miljøfyrtårn-ympäristösertifiointin tai vastaavan järjestelmän mukaista ympäristösertifiointia. Jos toimittajalla ei ole tällä hetkellä edellytyksiä sertifiointiin, se saa vuoden aikaa järjestelmällisen ympäristötyön aloittamiseen. Päätös on saanut hyvin vastakaikua, koska toimittajille on tarjottu neuvoja ja apua.

– Tarkoituksenamme ei ole sulkea pois yhtään toimittajaa, mutta nykyisten ympäristöongelmien kohtaaminen vaatii kaikkien panosta, hankintapäällikkö Dagfinn Sivertsen sanoo. Monet toimittajat ovat myös tiedostaneet sertifioinnin arvon, ja ne ovat jopa menneet pidemmälle kuin mitä maakunnan vaatimuksissa edellytetään.

Vielä on liian aikaista arvioida työn ympäristöhyötyjä, mutta vuoropuhelu toimittajien kanssa on kehittynyt ja sisäinen työ tehostunut.

– Järjestelmällisyys mahdollistaa ympäristöasioiden entistä paremman ohjauksen, valvonnan ja huomioon ottamisen julkisissa hankinnoissa, Sivertsen kertoo. Hän kehottaa muita seuraamaan perässä mutta huomauttaa, että työssä vaaditaan motivaatiota ja sinnikkyyttä, koska järjestelmää on koko ajan kehitettävä.

– Oma menestystekijämme on juuri motivaatio; pyrimme jatkuvasti tiukentamaan julkisten hankintojen ympäristövoitteita, Sivertsen summaa.

Nordlandin maakunnan hankintatoimella on vuoteen 2011 saakka voimassa olevat ympäristötavoitteet, jotka ovat hyvin konkreettisia ja joihin sisältyvät muun muassa seuraavat seikat:

- Ympäristön on oltava vertailuperusteena kaikissa hankintatoimen vastuulla olevissa sopimuksissa, ja sen painoarvo tarjousvertailussa on 20 prosenttia.
- Ympäristömerkittyjen tuotteiden osuuden on kasvettava 30 prosenttia.
- Sähköisten laskujen määrän on kasvettava 20 prosenttia.
- Luomutuotteiden saatavuuden on kasvettava 10 prosenttia.

Ratkaisevaa hankintaorganisaation kannalta

- *Motivaatio ympäristöasioissa*
- *Vahva ympäristöpoliittinen sitoutuminen*

Eläinten kohtelu paremmaksi ja kuljetukset lyhyemmiksi

Viisi Ruotsin Blekingen läänin kuntaa kilpailutti vuonna 2008 yhdessä tuorelihan ja leikkeleiden hankinnat. Pienillä kunnilla on yksinään rajalliset resurssit, mutta yhteistyö paransi kilpailutuksen laatua ja neuvotteluasemia.

Viisi blekingeläiskuntaa on tehnyt yhteistyötä asettaakseen hankittavalle lihalle ympäristövaatimukset. Toimittajilta vaadittiin kilpailutuksessa hyvää eläintenpitoa, eläinten laiduntamismahdollisuuksia sekä sitä, että tuotteissa ei ole muuntogeenisiä ainesosia ja että osa niistä on luomua. Lisäksi vaadittiin tietoa alkuperämerkinnöistä, antibioottien käytöstä ja salmonellan esiintymisestä. Kuljetuksissa taas on noudatettava erityiskriteerejä, jotka liittyvät ajoneuvojen ympäristöluokitukseen, polttoaineiden ja renkaiden valintaan sekä alkolukon käyttöön.

– Päätimme keskittyä kilpailutuksessa eläintenpitoon ja kuljetusten ilmastovaikutuksiin, kertoo Karlshamnin kunnan hankintavastaava Anna-Karin Landgren.

Kunnat määrittivät vaatimukset yhdessä julkisen sektorin ja elinkeinoelämän ympäristötyötä edistävän Miljöstyvningsrådetin sekä poliitikkojen ja toimittajien kanssa. Haasteena oli joidenkin Miljöstyvningsrådetin laatimien vertailuperusteiden muuttaminen kelpoisuusehdoiksi. Vaatimuksista voidaan mainita esimerkkinä se, että eläimet on tainnutettava ennen teurastusta ja että teuraskuljetusten enimmäiskesto on kahdeksan tuntia.

– Miljöstyvningsrådetin hankintaperusteita on noudatettava, mutta hankintayksiköt voivat myös tiukentaa vaatimuksia. Tavoitetason asettavat siis hankkijat, ja me olimme valmiit ottamaan harppauksen eteenpäin, Landgren sanoo.

Lihankulutuksella on huomattavat ympäristövaikutukset, koska kuljetusmatkat ovat pitkät ja koska lihantuotanto nielee paljon luonnonvaroja ja maa-alaa. Ruotsin julkisen sektorin suurkeittiöt hankkivat Delfi Foodservice Guide 2008:n mukaan lihaa ja leikkeletuotteita noin 2,3 miljardilla kruunulla vuodessa.

– Toivomme vaatimustemme lyhentävän kuljetusmatkoja, lisäävän luomutuotteiden osuutta, parantavan eläinten kohtelua sekä tekevän kuljetuksista entistä turvallisempia kuljettajille ja ympäristölle. Seuraavana haasteenamme on sisäinen vuoropuhelu ja seuranta, Landgren toteaa.

Ratkaisevaa kilpailutuksen lopputuloksen kannalta

- Paikallistason poliittinen sitoutuminen, vaikka viiden kunnan yhteistyö onkin vienyt aikaa
- Monen kunnan yhteistyön mahdollistama tehokas resurssien hyödyntäminen
- Vuoropuhelu sidosryhmien, ympäristöasiantuntijoiden, toimittajien ja poliitikkojen kanssa
- Pelkkiä luomutuotteita joissakin tuoteryhmissä

Kehittämismahdollisuuksia

- Kilpailutukseen osallistuvien kuntien yhteinen poliittinen päätöksentekoprosessi
- Ympäristöhyötyjen seuranta
- Sisäisen vuoropuhelun syventäminen, jotta annoskohtaisista luomun osuutta saataisiin kasvatettua ja lihan määrää vähennettyä

Ilmastoa säästäviä kokouksia

Norjalainen Bærumin kunta kilpailutti vuosina 2007–2008 hotelli- ja kokouspalvelut uusien ympäristövaatimusten mukaisesti. Vaatimukset koskivat ennen kaikkea jätteitä, kemikaaleja, veden- ja energiankulutusta, kuljetuksia sekä tuotteiden valintaa.

Bærumin kunta kilpailutti vuosina 2007–2008 hotelli- ja kokouspalveluiden hankinnan. Kunta laati räätälöidyt ympäristövaatimukset, joiden lähtökohtana olivat Norjan ympäristöministeriön hankintapaneelin määrittelemät hotellialan ympäristökriteerit. Hankintapaneeli perustettiin vuonna 2005, ja sen tehtävänä on antaa julkisten hankintojen ympäristönäkökohtiin liittyvää asiantuntija-apua.

Bærumin kunnan hankintatoimi keskittyi jätteiden syntyyn, kemikaalien käyttöön, luomutuotevalikoimaan, vedenkulutukseen ja ympäristömerkittyjen tuotteiden käyttöön. Toimittajat saivat myös lisäpisteitä siitä, jos he neuvovat asiakkaita julkisen liikenteen käytössä.

– Ympäristövaatimusten painoarvo oli 25 prosenttia, eli huomattavasti aiempaa suurempi, kertoo Bærumin kunnan projektipäällikkö Paal Nustad.

Kunta asetti myös vaatimuksen, jonka mukaan matka kokouspaikalle saisi kestää päiväkonferensseissa korkeintaan 40 minuuttia ja yöpymistä edellyttävissä konferensseissa korkeintaan kaksi tuntia. Tämä vähentää liikenteen ympäristövaikutuksia, ja kunta voi käyttää entistä suuremman osan henkilöstön kallisarvoisesta ajasta tehokkaaseen työntekoon.

Palveluvaatimusten lisäksi Bærumin kunta edellytti toimittajilta järjestelmällistä ympäristötyötä, jota jatkuvasti parannetaan. Tiukkojen vaatimusten vuoksi ostajat pelkäsivät, että toimittajat ryhtyisivät vastarintaan tai eivät olisi kiinnostuneita jättämään tarjouksia.

– Todellisuudessa kävi kuitenkin päinvastoin. Toimittajat pitivät vaatimuksia hyvinä ja tarkoituksenmukaisina, ja niiden oma henkilöstö suhtautui myönteisesti ympäristötyöhön. Olemme erittäin tyytyväisiä lopputulokseen, ja toimittajien kanssa käytävä vuoropuhelu on sujunut erinomaisesti. Monella toimittajalla norjalainen Miljøfyrtårn-ympäristösertifikaatti, yhdellä hotellilla on Joutsenmerkki ja yksi pyrkii sertifioimaan toimintansa ISO 14001-standardin mukaisesti, Paal Nustad sanoo.

Ratkaisevaa kilpailutuksen lopputuloksen kannalta

- Hankintapaneelin ympäristökriteerien antama hyvä tuki
- Varhainen ja rakentava vuoropuhelu toimittajien kanssa kilpailutusprosessin aikana
- Hyvän ympäristötyön kaupallisten hyötyjen tiedostaminen toimittajien keskuudessa
- Ympäristöasioiden hyväksyttävyyys yhteiskunnassa

Kehittämismahdollisuuksia

- Vaatimusten tiukentaminen entisestään; osa vertailupeerusteista muutettaneen kelpoisuusehdoiksi
- Lisää huomiota ympäristötyön tulosten seurantaan ja arviointiin

Ympäristömerkittyjä lamppuja

Turku kilpailutti lamppuhankinnat, ja uusilla lampuilla voidaan säästää jopa 50 prosenttia valaistuksen energiakustannuksissa. Säästö on suuri, koska noin kolmasosa toimistojen sähkönkulutuksesta menee valaistukseen.

Turku käytti viimeisimmässä lamppuhankintojen kilpailutuksessa GLP:n eli Green Labels Purchasen ympäristökriteerejä. GLP on eurooppalainen yhteistyöhanke, jossa on laadittu ympäristövaatimuksia eri tuotteille, ja sen tavoitteena on lisätä ympäristömerkintäkriteerien käyttöä julkisissa hankinnoissa.

Turku on jo pitkään asettanut ympäristövaatimuksia julkisille hankinnoille. Hankinnat ja kulutus mainitaan myös kaupungin kestävän kehityksen ohjelmassa keskeisiksi ympäristövaikutusten vähentämiskeinoiksi.

– Turku päätti toteuttaa pilottihankkeen, jossa käytettiin GLP:n kriteerejä. Meillä on toki omassakin organisaatiossa hyvää ympäristöosaamista, mutta päätimme turvautua tässä pilottihankkeessa myös ulkopuoliseen apuun, sanoo tuoteryhmäpäällikkö Tuula-Marja Kosonen.

Valonlähteet ovat tärkeä alue, jonka energiatehokkuudessa on paljon parantamisen varaa. Suomalaistoimistojen sähkönkulutuksesta noin kolmasosa kuluu valaistukseen, ja noin 90 prosenttia lampputyön kokonaisenergiankulutuksesta syntyy niiden käytöstä.

– Pääsimmekin varsin helposti yksimielisyyteen kilpailutuksessa asetettavista ympäristövaatimuksista, Kosonen kertoo.

Vaatimukset keskittyivät lampputyön energiatehokkuuteen, käyttöikään, valovoimaan, väriin sekä elohopea- ja kemikaalipitoisuuksiin. Vaatimukset perustuvat Joutsenmerkin ja EU-kukan ympäristövaatimuksiin sekä EU:n energiamerkintävaatimuksiin.

Voittaneen tarjouksen parhaiden lampputyön odotetaan tuovan jopa 50 prosentin säästöt.

– Toimittaja tarjoaa kuitenkin monia erilaisia malleja, joiden ympäristömyötäisyys vaihtelee. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että tilaajat tiedostavat oman roolinsa ja tekevät tietoisia ympäristövalintoja, Tuula-Marja Kosonen sanoo.

Ratkaisevaa kilpailutuksen lopputuloksen kannalta

- *Toimiva organisaatio, jolla on oikeanlainen ympäristöosaaminen*
- *Hyvä poliittinen perusta, jossa ympäristöasiat ovat etusijalla*

Kehittämismahdollisuuksia

- *Puitesopimusten noudattamisen lisääminen*
- *Seurannan parantaminen*
- *Ympäristöä eniten säästävien tuotteiden tilausten lisääminen*
- *Käyttäjien osallistaminen hankintojen teknisten eritelmien laatimiseen työryhmien välityksellä*

Virtuaalipalvelimia Kööpenhaminassa

Kun Kööpenhaminan kunta päätti hankkia uusia palvelimia, se pyysi apua valtion ja kuntien yhteishankintayhtiöltä SKI:ltä. Uusi sopimus vähentää hiilidioksidipäästöjä ja kustannuksia sekä parantaa laatua.

Kööpenhaminan kunnan 638 palvelinta on nyt korvattu 32:lla toisiinsa yhdistetyllä palvelimella. Uudet palvelimet ovat entistä suurempia ja tehokkaampia, joten palvelinten kokonaiskapasiteetti on kasvanut, vaikka niiden lukumäärä on vähentynyt parikymmenkertaisesti. Viisivuotinen sopimus on suurinvestointi, mutta kunta laskee säästävänsä rahaa pitkällä aikavälillä.

Palvelimet on koottu yhteen paikkaan, mikä helpottaa käyttöä. Palvelinhuoneen jäähdytysjärjestelmä taas on optimoitu siten, että se kykenee eri paikkojen täsmäjäähdytykseen, mikä pienentää energiantarvetta noin 33 prosenttia. Toimittaja on lisäksi luvannut kompensoida palvelimien ilmastovaikutuksia istuttamalla Intiaan 500 puuta, jotka sitovat hiilidioksidia palvelinten virrankulutusta vastaavan määrän.

Uusi ratkaisu leikkaa hiilidioksidipäästöjä 3 550 tonnia, joten päästöt ovat 75 prosenttia aiempaa pienemmät. Uudet palvelimet vaativat myös vähemmän energiaa ja huoltoa, millä säästetään noin 1,6 miljoonaa Tanskan kruunua vuodessa. Tämä onkin valioesimerkki siitä, miten laatu, ympäristö ja talous voivat kulkea käsi kädessä.

– Vaadimme toimittajilta tuotteiden sähkönkulutuksen ilmoittamista. Ympäristövaatimukset eivät olleet ratkaisevia, mutta niillä oli tärkeä sija, toteaa Kööpenhaminan kunnan projektipäällikkö Andreas Hare.

Yhtenä uudistuksen menestymistekijänä ja edellytyksenä oli kunnan yhteisen tietotekniikkakeskuksen perustaminen. Ennen vuonna 2007 toteutettua organisaatiomuutosta kullakin hallinnonalalla oli oma atk-osastonsa.

Ratkaisevaa kilpailutuksen lopputuloksen kannalta

- Hyvän ympäristöosaamisen varmistaminen SKI:n avulla
- Ympäristöasiat poliittisen asialistan kärjessä
- Uusi organisaatio, jolla on yhteinen tietotekniikkakeskus
- Hyvä vuoropuhelu toimittajan kanssa

Kehittämismahdollisuuksia

- Kehityksen seuraaminen, sillä nopea tekninen kehitys tuo jatkuvasti uusia kehittämismahdollisuuksia
- Entistä joustavampien järjestelmien kehittäminen tarpeiden mukaan

Ympäristöä säästävää tietotekniikkaa

Ruotsin hallinnonkehittämisvirasto Verva järjesti vuonna 2007 koko Ruotsin julkista sektoria koskevan puitekilpailutuksen, joka koski mikrotietokoneita, näyttöjä ja atk-tarvikkeita. Energiansäästövaatimukset olivat tiukemmat kuin koskaan aikaisemmin, ja kilpailutuksessa asetettiin lisäksi melua, kierrätystä ja vaarallisia aineita koskevia vaatimuksia.

Ruotsin hallinnonkehittämisvirasto, Verva, on yksi Ruotsin 12 puitesopimusviranomaisesta¹⁾. Puitesopimusviranomaisten tarkoituksena on viranomaisten hankintatoimen tehostaminen sekä ajan ja rahan säästäminen. Vervan tavoitteena on myös selvittää kussakin puitekilpailutuksessa se, voitaisiinko ympäristövaatimukset asettaa tiukemmiksi kuin mitä lain vähimmäistasot edellyttävät.

– Karsimme puitekilpailutuksissa pois ympäristön kannalta huonoimmat tuotteet. Sopimuskohteiden ympäristömyötävyydessä on kuitenkin yhä suuria eroja, joten tilaajien on jatkossakin vertailtava tuotteiden ympäristöominaisuuksia, toteaa Vervan tietotekniikkakilpailutuksista vastaava Anna Hillström.

Puitekilpailutus keskittyi moniin alueisiin. Erityisesti painotettiin tiukkoja ja kauaskantoisia ympäristövaatimuksia sekä älykkäitä teknisiä ratkaisuja, jotka mahdollistavat yhteiskunnan eri tietotekniikkajärjestelmien välisen kommunikoinnin. Alustavassa markkinakartoituksessa tunnistettiin tarkoituksenmukaiset ja toteuttamiskelpoiset vaatimukset. Kilpailutukseen osallistui kaksi ulkopuolista ympäristöasiantuntijaa, jotka auttoivat markkinakartoituksessa ja tarjouspyynnön laatimisessa sekä lopullisessa tarjousvertailussa.

– Ympäristövaatimukset keskittyivät lähinnä tuotteiden ympäristömyötävyyteen, kuten energiatehokkuuteen, melutasoon, kierrätykseen ja ympäristölle vaarallisten aineiden esiintymiseen, Hillström kertoo.

Vaatimukset olivat aiempaa kattavammat, mutta myös toimittajien vastaukset ovat parantuneet. Vervan ja toimittajien välinen vuoropuhelu olikin erittäin tärkeää.

– Uskon monien toimittajien hyötynneen jo pelkästä markkinakartoituksesta. On tärkeää antaa ympäristövaatimuksille vahva painoarvo tarjousvertailussa, koska tämä saa toimittajat laatimaan tarjouksensa tarkemmin, Hillström huomauttaa.

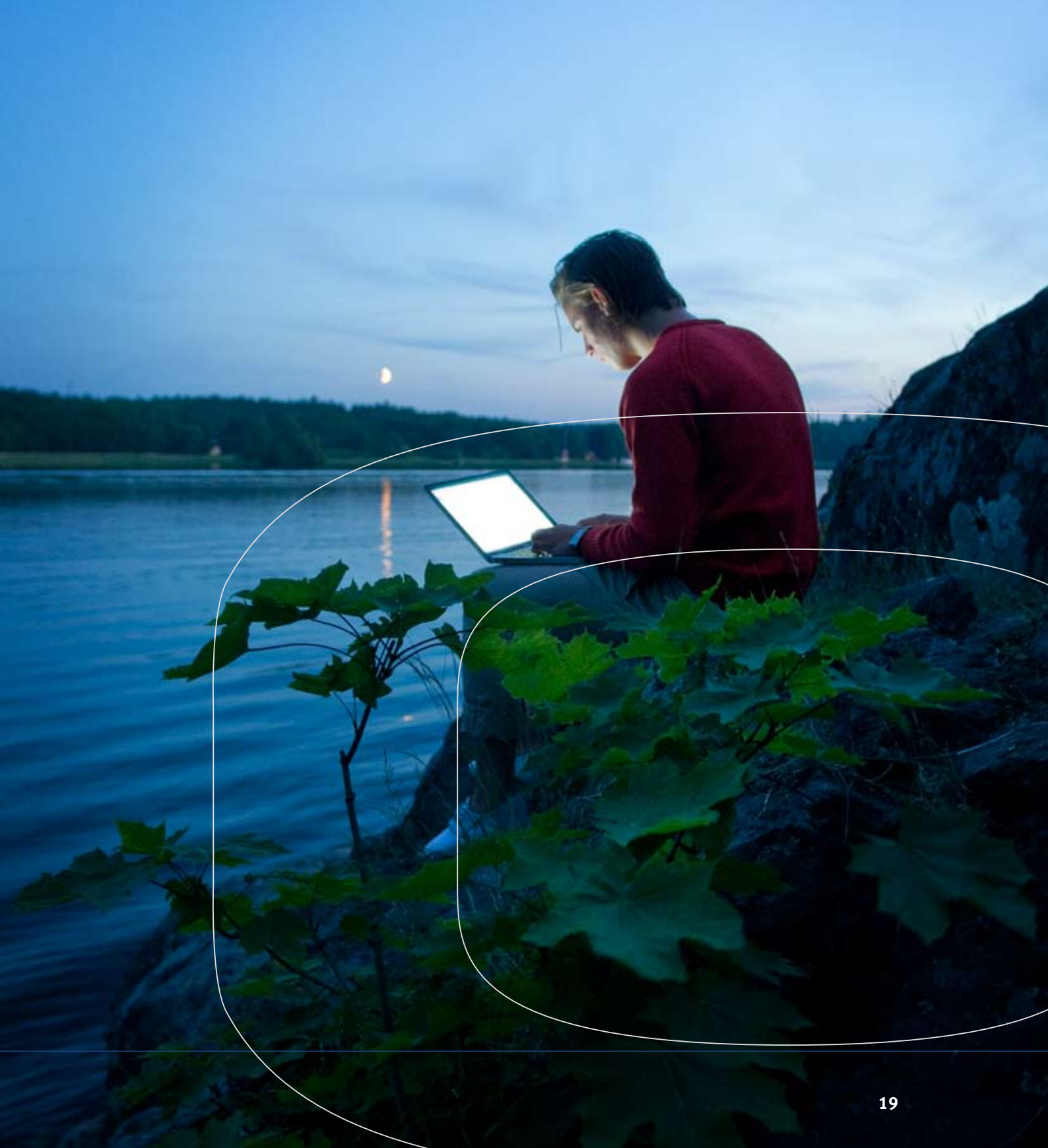
Ratkaisevaa kilpailutuksen lopputuloksen kannalta

- *Toimiva ja tiedostava organisaatio, jolla on oikeanlainen ympäristöosaaminen*
- *Pitkäaikainen vuoropuhelu toimialan kanssa*
- *Yhteiskunnallisen keskustelun ympäristöfokus*
- *Toimittajat ja hankintayksiköt tiedostavat ympäristömyötävyyden kustannussäästöt; ympäristövaatimusten kalleus on myytti*

Kehittämismahdollisuuksia

- *Tilaajien tiedostavuus ja ympäristöä eniten säästävien tuotteiden valitseminen*
- *Laitteiston optimaalisten säätöjen varmistaminen käytö-, talous- ja ympäristönäkökulmasta*
- *Vaaditaan kaikkein energiapihkeimpien toimintojen asentamista ja aktivoimista*
- *Edellytetään toimittajalta myös asentamista*

¹⁾ Vastuu tietotekniikan kilpailutuksista siirtyi Vervalta Kamarikollegiolle 1. tammikuuta 2009.

Ympäristövaatimuksia kautta linjan

Espoon hankintapalvelut pyysi kaupungin ympäristökeskusta apuun pehmopaperin ympäristövaatimusten määrittämiseksi. Lopputuloksena oli se, että ostettavat tuotteet ovat laadukkaita ja ympäristövaikutuksiltaan vähäisiä.

Espoon toiminta-ajatuksena on luoda edellytyksiä kunta-laisten hyvälle elämänlaadulle sekä tarjota yrittämiselle kansainvälisesti kilpailukykyinen toimintaympäristö kestävä kehityksen periaattein. Kestävä kehitys on yksi Espoon perusarvosta, mikä taas tukee olennaisesti ympäristönäkökohtien huomioon ottamista hankinnoissa.

Kun hankintapalvelut ryhtyi laatimaan pehmopaperille ympäristövaatimuksia, se pyysi avukseen kaupungin ympäristötarkastajan. Hän sai tehtäväkseen kilpailutuksen ympäristövaatimusten määrittelyn ja arvioimisen.

– Käymme aktiivista vuoropuhelua kaupungin ympäristökeskuksen kanssa, ja tavoitteenamme on yhteistyön jatkuva kehittäminen ja parantaminen, toteaa hankintapäällikkö Jani Väisänen.

Kilpailutustyöryhmässä oli mukana myös hankinnan ja logistiikan asiantuntijoita, minkä lisäksi monet käyttäjät antoivat tietoa omasta näkökulmastaan.

Ympäristövaatimukset perustuivat Joutsenmerkin kriteereihin ja keskittyivät tuoteominaisuuksiin, kuten käytettäviin raaka-aineisiin, kemikaaleihin ja pakkausmateriaaleihin. Muut vaatimukset koskivat laatua, toimitustehokkuutta ja ympäristökuormitusta. Vaatimusten tavoitteena on vähentää ympäristökuormitusta ja säästää rahaa.

Espoo on maantieteellisesti hyvin hajautunut, ja tilaajayksiköitä on paljon. Kunta pyrkiikin parantamaan toimitusten tehokkuutta ja vähentämään niiden ympäristövaikutuksia. Toimittajat keräävät esimerkiksi osan tilaajayksiköiden jätteistä toimitettuaan omat tavaransa, mikä vähentää tyhjiä kuljetuksia.

– Optimoimme kuljetuksia yhdessä toimittajien kanssa, eivätkä ympäristövaatimukset ole nostaneet hintoja toisin kuin usein epäillään, Jani Väisänen sanoo.

Ratkaisevaa kilpailutuksen lopputuloksen kannalta

- Selkeät ja hyvin määritellyt kriteerit, jotka mahdollistavat nopean, yksinkertaisen, tehokkaan ja objektiivisen tarjousvertailun
- Kaupungin ympäristökeskuksen tarjoama asiantuntemus
- Hyvä yhteistyö käyttäjien kanssa
- Vuoropuhelu toimittajien kanssa

Kehittämismahdollisuuksia

- Toimittajien logistiikan ja Espoon tilausrutiinin kehittäminen yhteisymmärryksessä, ml. ympäristökuormituksen pienentämiskeinot
- Yhä useampien kaupungin asiantuntijoiden osallistaminen hankintaprosessiin
- Toimitussopimusten ehtojen jatkuva mukauttaminen

Ympäristövaatimukset markkinoiden näkökulmasta

Hankintojen ympäristövaatimusten selkeyttäminen parantaa vuoropuhelua markkinoiden kanssa ja tehostaa markkinatoimijoiden pyrkimyksiä kestävästä yhteiskunnan luomisesta.

Hans Wendschlag, HP:n ympäristöasioiden Eurooppa-vastaava

Hans Wendschlagin mukaan Pohjoismaiden markkinat ja varsinkin julkinen sektori ovat olleet ympäristömyötäisten tietotekniikkatuotteiden kehittämisen kantavia voimia.

– Ympäristön säästämisen ja kaupallisen hyödyn on kuljettava käsi kädessä, ja onkin ilahduttavaa, että hankintayksiköiden ympäristövaatimukset ovat kehittyneet ja selkiytyneet, Wendschlag sanoo. Hän toteaa lisäksi, että toimittajien ja hankintayksiköiden välinen vuoropuhelu on ratkaisevan tärkeää ympäristömyötäisten tuotteiden kehittämisessä.

Hans Waldén, SCA Personal Caren johtaja, Category, Environmental & Regulatory Affairs

Hygieniatuotteita valmistavan SCA Personal Caren mukaan julkisen sektorin ympäristövaatimukset ovat kehittyneet aiemmasta, jolloin vaatimukset olivat kirjavia ja vahvasti kytköksissä kulloistenkin hankintayksiköiden omiin kiinnostuksen kohteisiin. Nykyisin ympäristövaatimukset ovat tarkoitukseenmukaisempia ja yhtenäisempiä.

– Pohjoismaiden julkisen sektorin ympäristövaatimukset eivät välttämättä ole suoranaisesti parantaneet tuotteita, mutta saaduista kokemuksista on toki ollut meille hyötyä kansainvälisillä markkinoilla, Waldén toteaa. Ympäristöä säästävien hankintojen ja tuotekehityksen tärkeitä menestystekijöitä ovat hänen mukaansa myös toimialayhteistyö sekä hankintayksiköiden ja toimittajien välisen vuoropuhelun tiivistyminen.

Anders Peterson, Ruotsin Fordin markkinointipäällikkö

Anders Petersonin mukaan julkisen sektorin asettamat ympäristövaatimukset ovat vaikuttaneet ratkaisevasti ympäristöautomarkkinoiden ainutlaatuihin nykytilanteeseen.

– Hankintayksiköt asettavat tarkoituksenmukaisia vaatimuksia, ja vuoropuhelu on hyvää. Volyymit ovat niin ikään olleet tyydyttäviä, mikä on välttämätöntä vaatimusten aiheuttamien kehityskustannusten kannalta, Peterson toteaa. Hän mainitsee ratkaisevista menestystekijöistä myös sen, että hankintayksiköt pyrkivät jatkuvuuteen teknisissä eritelmissään ja sopimusten noudattamisessa, koska uuden mallin kehittäminen vie useita vuosia.

Ympäristöä säästävien hankintojen edellytykset

Hankintaprosessissa on monta vaihetta. Seuraavassa esitellään muutamia tekijöitä, jotka ovat ratkaisevan tärkeitä hankintojen ympäristönäkökohtien huomioon ottamisessa.

Kullakin hankintayksiköllä on yksilölliset edellytykset ja resurssit, joten priorisoikaa juuri omien hankintojenne kannalta tärkeimpiä tekijöitä.

Poliitikot ja johto

- Laatikaa ja jalkauttakaa selkeä poliittinen kestävä kehityksen visio.
- Määritellään ympäristöä säästävälle hankinnoille periaatteet sekä mitattavissa olevat ympäristötavoitteet ja tehkää niitä tunnetuksi.
- Perustakaa tehokas hankintaorganisaatio; koordinoikaa ja käyttäkää hallinnon olemassa olevaa asiantuntijaosastoa.
- Tukekaa, kannustakaa ja seurakaa.

Hankintayksiköt

- Nimetkää hankintojen ympäristönäkökohtien huomioon ottamiselle vastuuhenkilöt ja varmistakaa ympäristöosaaminen.
- Asettakaa hankinnan kohteet ja ympäristöominaisuudet tärkeysjärjestykseen.
- Etsikää yhteistyökumppaneita ja käyttäkää saatavissa olevia apuvälineitä.
- Kartoittakaa markkinoiden tarjonta.
- Sitouttakaa ja osallistakaa käyttäjiä kilpailutusprosessiin.
- Yhdistäkää erilaisia vaatimuksia, ottakaa huomioon hankinnan kohteen koko elinkaari ja antakaa ympäristövaatimuksille suuri painoarvo tarjousvertailussa.
- Varmistakaa ympäristövaatimusten lainmukaisuus.
- Käykää avointa ja selkeää vuoropuhelua toimittajien kanssa koko prosessin ajan.
- Asettakaa mitattavissa olevia ympäristö- ja säästötavoitteita.
- Olkaa sitoutuneita ja työskennelkää strategisesti sekä pitkäjänteisesti.

Tilaaajat ja käyttäjät

- Kertokaa solmittujen sopimusten noudattamisen tärkeydestä.
- Arvioikaa loppukäyttäjien kokemuksia.
- Seuratkaa asetettujen ympäristövaatimusten toteutumista lomakkein, pistokokein ja toimittajakäynnein – markkinoilla on kysyntää tälle!
- Osallistakaa työntekijöitä kertomalla ympäristöhyödyistä ja muista hyvistä tuloksista.
- Olkaa luovia ja kehittäkää uusia menetelmiä tuotteiden ja palveluiden käytön tehostamiseksi.

norden

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
www.norden.org

Lisätietoja

Seuraavassa on muutamia linkkejä, joista saa lisätietoja ympäristönäkökohtien huomioon ottamisesta julkisissa hankinnoissa. Sivustoissa tarkastellaan asiaa laidasta laitaan aina yleistason strategisista kysymyksistä hyviin esimerkkeihin, konkreettisiin neuvoihin sekä monen eri tuoteryhmän ympäristökriteereihin. Tämä on vain pieni poiminta – sivustoja on paljon lisää.

Eurooppa

www.ec.europa.eu/environment/gpp
Sivustossa on eri tuotteiden ympäristökriteerejä ja konkreettisia vinkkejä ympäristönäkökohtien huomioon ottamisesta julkisissa hankinnoissa.

Tanska

www.gronindkobsportal.dk
Sivuston on laatinut tanskalainen paneeli, joka on keskittynyt julkisten hankintojen ympäristönäkökohtiin. Ympäristöhallituksen alaisen paneelin tehtävänä on edistää ympäristönäkökohtien huomioon ottamista hankinnoissa.
www.miljovejledninger.dk
Ympäristövirasto on julkaissut hankintaopastusta 46 tuoteryhmälle. Oppaita voivat käyttää sekä julkisen että yksityisen sektorin hankkijat.

Suomi

<http://www.miljo.fi/default.asp?contentid=324497&lan=SV>
Tässä valtion ympäristöhallinnon sivustossa kerrotaan ympäristövaikutusten huomioon ottamisesta julkisissa hankinnoissa.

www.hymonet.com/hymonet/

Sivustossa esitellään tuotteiden ympäristöominaisuuksia ja useiden eri kohteiden hankinnassa asetettuja ympäristövaatimuksia. Sivusto on ainoastaan suomeksi ja edellyttää vuosimaksua.

Norja

www.innkjopspanelet.no
Ympäristönsuojeluministeriön alainen hankintapaneeli antaa neuvoja sekä laatii kriteerejä ja ohjeita ympäristönäkökohtien huomioon ottamiseksi hankinnoissa.

Ruotsi

www.msir.se
Miljöstyrningsrådet-yhtiö laatii kriteerejä, jotka auttavat sekä yksityistä että julkista sektoria ottamaan ympäristönäkökohdat huomioon hankinnoissa. Yhtiön työhön sisältyy myös neuvontaa ja koulutusta.